

UTBILDNINGSFÖRVALTNINGEN
KVALITETS- OCH EKONOMIAVDELNINGEN
INSPEKTIONS- OCH ANALYSENHETEN

SID 1 (27)
2010-10-29

DNR 10-415/7535

EVA ERIKSSON
TELEFON 08-508 33 802

LENA KAEV
TELEFON 08-508 33 977

Rapport från inspektion av gymnasiesärskolan i Stockholms stad 30/11-11/12 2009

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE	3
OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN	4
Styrning, ledning och kvalitetsarbete	4
Kunskaper, utveckling och lärande.....	4
Bedömning och betyg.....	4
Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar.....	4
GENOMFÖRANDE AV INSPEKTIONEN PÅ GYMNASIESÄRSKOLAN	5
BESKRIVNING AV GYMNASIESÄRSKOLAN I STOCKHOLM	5
Kommunala och fristående gymnasiesärskolor	9
Det pedagogiska uppdraget i gymnasiesärskolan, bakgrund.	12
Målstyrning.....	13
Planering och tidsutlägg.....	13
Bedömning och betyg.....	14
APU/yrkesträning/praktik.....	14
Särskolans uppdrag att förbereda för arbetslivet och vuxenlivet i allmänhet	14
RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE GYMNASIESÄRSKOLAN I STOCKHOLMS STAD.....	15
Utveckling inom gymnasiesärskolan i Stockholm sedan den senaste inspektionen.....	15
Resultat och måluppfyllelse inom de områden som omfattas av inspektionen.	16
SAMMANFATTANDE DISKUSSION	23
UTVECKLINGSOMRÅDEN	26

UPPDRAG OCH GENOMFÖRANDE

Inspektions- och analysenheten utvärderar den pedagogiska verksamheten och främjar barns, ungdomars och vuxnas lärande genom att

- granska måluppfyllelsen utifrån nationella och kommunala¹ styrdokument
- kontrollera efterlevnaden av nationella och kommunala riktlinjer
- granska hur förskolan/skolan utvärderar sin egen verksamhet
- ge rekommendationer om vad som bör förändras och utvecklas

Vi genomför vårt uppdrag genom att

- läsa material som förskolan/skolan ställer till förfogande och även material från andra källor (ex. från Skolverket)
- intervjua elever/barn, personal och skolläring. Vid granskningen av förskolors verksamhet intervjuas föräldrar i stället för barn.
- observera verksamheten

Inspektionen följs upp på olika sätt beroende på skolform.

I första hand granskar vi måluppfyllelsen, det vill säga att vi bildar oss en så heltäckande bild som möjligt av hur målen i styrdokumentet tolkas och förverkligas på förskolan/skolan. Vi gör detta utifrån en prioritering av mål från läroplaner och andra nationella styrdokument. Dessutom bedömer vi hur riktlinjerna i dessa styrdokument följs, liksom mål och riktlinjer i Stockholms stads skolplan och förskoleplan.

Förutom detta granskar vi förskolans/skolans förmåga att själv utvärdera sin kvalitet för att förbättra verksamheten. I bedömningen av verksamhetens kvalitet utgår vi även från Skolverkets Allmänna råd om kvalitetsredovisning. Hög kvalitet innebär enligt Skolverkets definition främst att verksamheten utmärks av att den väl:

- strävar mot och uppfyller nationella mål
- svarar mot nationella krav och riktlinjer
- uppfyller andra mål, krav och riktlinjer som är förenliga med de nationella (t.ex. skolplan, lokal arbetsplan och andra lokala planer)
- kännetecknas av en strävan till förnyelse och ständiga förbättringar utifrån de förutsättningar man har.²

---

¹ Vid inspektion av fristående skolor utgår inspektionen endast från nationella styrdokument.

² Från Skolverkets verktyg ”BRUK – för kvalitetsarbete i förskola och skola”, s 8.

OMRÅDEN SOM OMFATTAS AV INSPEKTIONEN

Stadens utbildningsinspektion granskar verksamheterna ur ett helhetsperspektiv. Inspektionen fokuseras särskilt på nedanstående områden, men inspektörerna kan även kommentera andra områden om det finns starka skäl till det.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Detta område granskas utifrån läroplanen (Lpf 94), förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet och Skolverkets Allmänna råd och kommentarer om kvalitetsredovisning, men även utifrån skollagen och gymnasieförordningen samt utifrån Stockholms stads kvalitetsstrategi (ILS) och skolplan för Stockholms stad. Beträffande ledarskap granskar inspektionen inom detta område främst skolledningens arbete medan övrig personals, främst lärares, ledarskap granskas under Kunskaper, utveckling och lärande.

Kunskaper, utveckling och lärande

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpf 94) och Stockholms stads skolplan. Dessutom utgår inspektionen från tydligt bekräftade forskningsresultat med relevans för dessa mål och riktlinjer.

Bedömning och betyg

Detta område granskas främst utifrån mål och riktlinjer i läroplanen (Lpf 94), Skolverkets Allmänna råd om likvärdig bedömning och betygssättning och Handlingsplan för rättssäker och likvärdig betygssättning samt utifrån Stockholms stads skolplan. Granskningen av bedömning och betyg ska ske på ett sådant sätt att det framgår att området i teori och praktik är nära kopplat till området Kunskaper. I detta avseende utgår granskningen också från vissa allmänt accepterade forskningsresultat.

Normer och värden – arbete mot alla former av kränkningar

Detta område granskas utifrån skollagen och Diskrimineringslagen (2008:571) samt Skolverkets allmänna råd och kommentarer för arbetet med att främja likabehandling, men även i hög grad utifrån läroplanens (Lpf 94) värdegrund och dess avsnitt Normer och värden samt utifrån allmänt accepterade forskningsrön med relevans för området.

GENOMFÖRANDE AV INSPEKTIONEN PÅ GYMNASIESÄRSKOLAN

Gymnasiesärskolorna i Stockholm inspekterades under två veckor i december 2009. De tre större gymnasiesärskoleenheterna, Enskede Gårds gymnasieskola/ Lindeparken, S:t Eriks gymnasieskola och Kista gymnasieskola, inspekterades av två inspektörer under tre dagar vardera. De mindre enheterna inspekterades med ett besök av en inspektör, då personal och i de flesta fall också elever intervjuades. Skriftligt material i form av kvalitetsredovisningar, arbetsplaner, skolundersökning och liknande ingår också i rapportunderlaget. De tre skolor som haft individintegrerade elever har också besökts.

Rapporten inleds med en sammanfattande del bestående av en generell faktadel om gymnasiesärskolan, generell bedömning samt analys och förslag på utvecklingsområden. Därefter följer en rapportering av inspektionsresultaten för varje skolenhet som har besökts i gymnasiesärskolan.

BESKRIVNING AV GYMNASIESÄRSKOLAN I STOCKHOLM

Mål för gymnasiesärskolan i Stockholm stads verksamhetsplan 2010-2014

Beskrivningen av målstyrningen gällande gymnasiesärskolan i Stockholms stads verksamhetsplan 2010-2014 är inte tydlig. Denna brist på tydliga mål för gymnasiesärskolan på kommunal nivå gör att det också är svårt att följa upp verksamheten i kvalitetsredovisningarna.

Några uppdrag avseende gymnasiesärskolan redovisas dock under nämndmålet i 2.2.3, Fler elever/studerande når målen för utbildningen:

- ”Utbildning avseende gymnasiesärskolans uppdrag och organisation ska genomföras för samtliga skolledare inom gymnasieskolan. Syftet är ökad kunskap och förberedelse för att inkludera gymnasiesärskola i fler gymnasieskolor”.
- ”Planering för att erbjuda fler nationella program inom gymnasiesärskolan ska påbörjas.”
- ”Förvaltningen stödjer verksamhetsutvecklingen för elever mottagna i särskolan. Det påbörjade arbetet med gemensamma kravnivåer fortsätter för att utveckla kunskapsbedömning och kunskapsuppföljning.”

Kvalitetsredovisningen för gymnasieskolan i Stockholms stad 2009

I gymnasieavdelningens samlade kvalitetsredovisning för de kommunala gymnasieskolorna finns inga resultat, analyser eller förslag på åtgärder för förbättringar för gymnasiesärskolan med. Gymnasiesärskolan omnämns endast i inledningen i uppräkningsdelen av de skolor som ingår i kvalitetsredovisningen.

Organisation av den kommunala gymnasiesärskolan i Stockholms stad

Den kommunala gymnasiesärskolan hör till gymnasieavdelningen på utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, och gymnasiechefen är således ytterst ansvarig för verksamheten.

Utredning om eleven ska mottagas i gymnasiesärskolan och mottagandet av eleverna i gymnasiesärskolan sköts av det så kallade mottagandeteamet, som organisatoriskt tillhör avdelningen för enskilt driven och fristående verksamhet. När mottagandeteamet beslutat om mottagande väljer elev och förälder skola, ofta med hjälp av den obligatoriska särskolans studie- och yrkesvägledare. Därefter sköts placeringen av eleverna på respektive gymnasiesärskola av en tjänsteman på utbildningsförvaltningen.

Det finns ingen uttalad organiserad central pedagogisk samordning av verksamheten inom gymnasiesärskolan i Stockholms stad. Den tjänsteman som har hand om skolplaceringen av eleverna på gymnasiesärskolan har till viss del även hanterat den rent praktiska samordningen av verksamheten inom gymnasiesärskolan, till exempel kallat de olika rektorerna till gemensamma möten och liknande. Den tjänsten har fysiskt och organisatoriskt legat centralt på gymnasieavdelningen, direkt under avdelningschefen, men strax före vår inspektion december 2009 flyttades den fysiskt och organisatoriskt till den så kallade gymnasieslussen. Gymnasieslussen har bland annat uppföljningsansvar för ungdomar mellan 16 och 19 år. Det betyder att ansvaret för samordningen av gymnasiesärskolan under hösten 2009 har skiftat, och numera ligger det hos enhetschefen för gymnasieslussen som i sin tur har den biträdande chefen för gymnasieavdelningen som chef. I Stockholm stads verksamhetsplan 2010-2014 redovisas organisationsförändringen sålunda: ”Från 2010 kommer gymnasieslussen att handlägga intagning och skolplacering till stadens gymnasiesärskolor.”

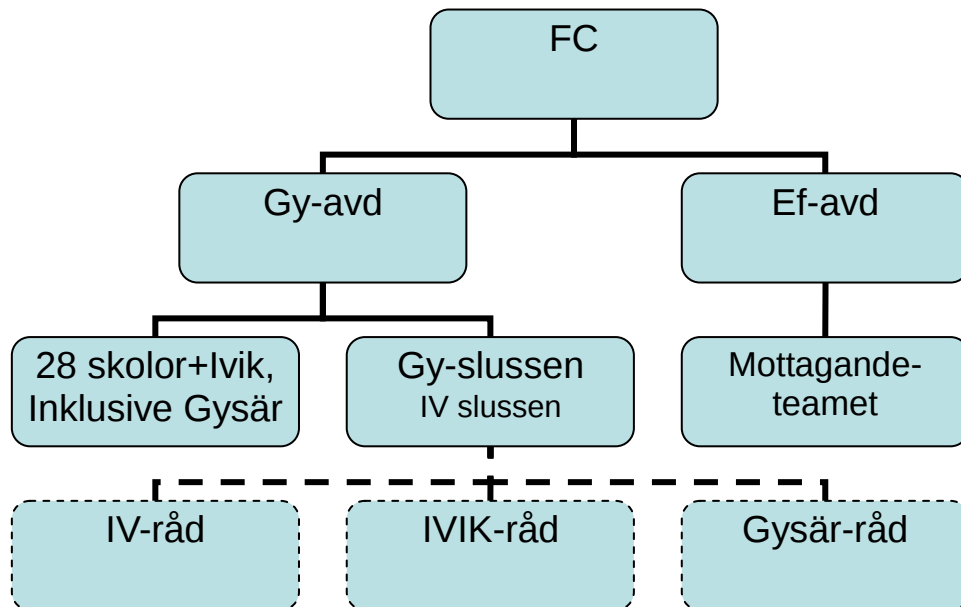
Ansvaret att samlat driva utvecklingsfrågorna inom gymnasiesärskolan vid inspektionstillfället i december 2009 ligger alltså på den biträdande chefen för gymnasieavdelningen och ytterst på chefen för gymnasieavdelningen. Detta gäller även ansvaret för planering och samordning när det gäller stadens samlade kursutbud för gymnasiesärskolan. Från och med januari 2010 kommer ett särskilt råd för gymnasiesärskolan att skapas inom utbildningsförvaltningen som ska ledas av enhetschefen för gymnasieslussen. Uppdrag och mandat för detta råd är ännu inte fastställt vid inspektionstillfället.³

---

³ Uppdrag för det nybildade gymnasiesärskolerådet, daterat 2010-03-25: Följa förändringar i lag och förordning, utredningar och forskning inom området, delta i arbetet med att svara på remisser som rör gymnasiesärskolan, identifiera behov av förändringsarbete och behov av kompetensutveckling, övergripande planeringsfrågor utbud och platser utifrån behov prognoser och elevernas val av skola utifrån helhet och långsiktighet i ett länsperspektiv, övergången mellan obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan, intagning, placeringsarbete, studie- och

De flesta större kommunala gymnasiesärskoleenheterna ingår i det så kallade pilotförsöket på gymnasiet, där gymnasiesärskolorna ingår som en del i en större gymnasieskola (gäller Kista gymnasium, Enskede Gårds gymnasium/Lindeparken och S:t Eriks gymnasium), och där en så kallad samordningsrektor har det samlade verksamhetsansvaret för varje gymnasieskoleenhet och en rektor på varje skola har ansvaret för gymnasiesärskolan.

Den kommunala gymnasie- och gymnasiesärskolans organisation i Stockholms stad

Mottagandeteamet

Mottagandeteamet fattar beslut om mottagande i obligatorisk särskola och gymnasiesärskola för alla elever i Stockholms kommun i såväl kommunala som fristående skolor. Samtidigt med beslut om mottagande i skolformen fattas också beslut om en behovsgrupp, som ger en schablonpeng till den skola där eleven ska ha sin skolgång. Ansökan om ändrad behovsgrupp kan göras från skolor om en elevs behov förändras eller om skolan anser att behovsgruppen inte stämmer, och behandlas då av mottagandeteamet. Mottagandeteamet består av 1,5

---

yrkesvägledning med förhållningssättet flexibilitet och samarbete, referensgrupp avseende gymnasiesärskolan, erfarenhetsutbyte och samarbete.

psykologtjänster och 1,5 specialpedagogtjänster, fördelat på 4 personer. Teamet är knutet till avdelningen för enskilt driven och fristående verksamhet.

Resursfördelning

Resursfördelningen till gymnasiesärskolan baseras på ett prognostiserat genomsnitt av kostnaderna för föregående år, och budgetramen justeras sedan under verksamhetsåret med den verkliga avläsningen av elevantalet. Varje elev får en grundpeng, som varierar mellan programmen. Därutöver får skolorna tilläggsbidrag beroende på vilken behovsgrupp, ett till fyra, som eleven tillhör. Efter en pedagogisk utredning beslutar mottagandeteamet vilken behovsgrupp eleven tillhör. Ju högre behovsgrupp eleven tillhör, desto högre bidrag får mottagande skola. Gymnasiesärskoleelever som utöver placering i behovsgrupp fyra har behov av ytterligare personligt stöd kan definieras som behovsgrupp fem och kan då få ett extra tillskott, vars storlek beslutas för varje enskild individ.

Kommunala och fristående gymnasiesärskolor

355 elever var inskrivna i Stockholms stads gymnasiesärskolor hösten 2009, varav 117 elever kom från andra kommuner. Av dessa är fem elever individintegrerade i olika gymnasieskolor.

Kista gymnasium (kommunal), cirka 100 elever

Specialutformade program:

Handels- och administrationsprogrammet

Bygg-, miljö- och fastighetsprogrammet, inriktning fastighetsskötsel

Service-, barn- och omvårdnadsprogrammet

Enskede Gårds gymnasium/Lindeparken (kommunal), cirka 115 elever

Nationella program:

Hotell- och restaurangprogrammet (samt fr.o.m. ht 2010 Estetiska programmet, profil hälsa, idrott och fritid)

Specialutformade program:

Medieprogrammet, inriktning handel och kontor

Hotell- och restaurangprogrammet, inriktning service och omvårdnad (erbjuds inte fr.o.m. ht 2010)

Individuella program, yrkesträning:

Mat och trädgård

Mat och hantverk (fr.o.m. ht 2010 Mat, boende och hantverk)

Bild och hantverk

Musik, dans, teater med internationell inriktning

Utbildning för elever med autism (fr.o.m. ht 2010 Estetisk inriktning för elever med autism)

S:t Eriks gymnasium (kommunal), cirka 100 elever

Nationella program:

Estetiskt program

Individuella program, yrkesträning:

Samhällsorientering (fr.o.m. ht 2010 Yrkesträning, inriktning Samhällsorientering)

Bild, drama och musik (fr.o.m. ht 2010 Yrkesträning, inriktning Estetiskt skapande, bild, drama och musik)

Individuella program, verksamhetsträning:

Kommunikation och socialt samspel (fr.o.m. ht 2010 Verksamhetsträning)

Kommunikation och socialt samspel för elever med rörelsehinder (fr.o.m. ht 2010 Verksamhetsträning för elever med rörelsehinder)

Kommunikation och socialt samspel för elever med autism (fr.o.m. ht 2010 Verksamhetsträning för elever med autism)

Stockholms Rh-gymnasium (kommunal), 18 elever

Individuellt program, yrkesträning:

Utbildning för elever med rörelsehinder

Individuellt program, verksamhetsträning:

Kommunikation och socialt samspel för elever med autism

Vinstagårdsskolan (kommunal), 10 elever

Verksamhetsträning

Helenedals gymnasiesärskola (fristående), 25 elever

Verksamhetsträning

Martinskolan, gymnasiesärskola (fristående), 5 elever

Individuellt program med antroposofisk inriktning

Individintegrerade gymnasiesärskoleelever, 5 elever

Enstaka gymnasiesärskoleelever är integrerade på Bernadottegymnasiet (kom), ESS-gymnasiet (kom) och Stadsmissionens gymnasieskola (frist)

Allmänna fakta om gymnasiesärskolans olika verksamhetsformer

Gymnasiesärskolan erbjuder nationella och specialutformade program som är yrkesförberedande samt individuella program med yrkesträning och verksamhetsträning. Utbildningen är fyraårig, och omfattar minst 3600 timmar. Det finns även timplaner för de olika kurserna. Dessa får överskridas och underskridas utifrån behov.

Betyg ska sättas på varje avslutad kurs; betyg sätts dock inte på verksamhetsträning.

Till varje kurs finns en nationellt fastställd kursplan som anger de mål som eleven ska uppnå. Det finns nationella betygskriterier för alla kurser, som ska användas vid betygssättningen.

Nationella och specialutformade program:

Det finns nationella program och även specialutformade program på denna nivå. Minst 22 veckor av utbildningen ska arbetsplatsförläggas på dessa program.

Betyg: Godkänt (G) och Väl godkänt (VG).

För den elev som inte uppnår betyget Godkänt utfärdas ett intyg om att eleven deltagit i kursen.

Undervisningstid i timmar om 60 minuter för nationella/specialutformade program:

svenska/svenska som andra språk	200 tim
engelska	110
matematik	150
samhällskunskap, religionskunskap,	
naturkunskap	170
idrott och hälsa	280
estetisk verksamhet	70
yrkesämnen	2200 (estetiska ämnen i estetprogrammet)
individuella val	290
lokalt tillägg	130
<u>Summa</u>	<u>3600</u>

Individuellt program, yrkesträning

Yrkesträningen förbereder eleverna på olika sätt för vuxenlivet. De lär sig använda sina teoretiska kunskaper i vardagen och får lära sig utföra praktiska sysslor som de har nytta av både i vardagslivet och i ett framtida arbete.

Betyg: Godkänt (G) och Väl godkänt (VG).

För yrkesträningen finns generella betygskriterier som gäller samtliga kurser.

Den som inte blir godkänd på en kurs får ett intyg om att ha deltagit.

Undervisningstid i timmar om 60 minuter för yrkesträning:

Svenska	200 tim
Matematik	150
Samhällsorientering	170
Idrott och hälsa	280
Estetisk verksamhet	70
Yrkesträning och praktik	2730
<u>Summa</u>	<u>3600</u>

Individuellt program, verksamhetsträning

Syftet med undervisningen inom verksamhetsträningen är att varje elev utifrån sina förutsättningar och tidigare erfarenheter ska få möjlighet att upptäcka och utforska omvärlden. Undervisningen inom de olika undervisningsområdena syftar även till att stärka elevens självkänsla och därigenom öka tilltron till den egna förmågan.

Timplan för verksamhetsträningen finns inte fastställd, men elevens rätt att få en fyraårig utbildning på minst 3600 timmar gäller. Kursplanen anger ett övergripande syfte och beskriver karaktär och struktur med mål för varje undervisningsområde. Några mål att uppnå för den enskilde finns inte i kursplanen. Betyg sätts inte, utan eleven får intyg.

Undervisningsområden:

Kommunikation och socialt samspel

Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap

Idrott och hälsa

Estetisk verksamhet

Vardagsaktiviteter

Det pedagogiska uppdraget i gymnasiesärskolan, bakgrund.

Särskolan utgör en egen skolform. Den består av den obligatoriska grundsärskolan och gymnasiesärskolan. En huvudtanke med kommunaliseringen av särskolan på 90-talet var att särskolan och grundskolan skulle närma sig varandra. Den så kallade normaliseringsprincipen betonades i utredningsdirektiven: ”/.../ utvecklingsstörda barn och ungdomar så långt som möjligt skall kunna leva som andra barn och ungdomar” (SOU 1991:30). I direktiven till särskoleutredningen 2001:100 fastslås att en av utgångspunkterna för arbetet ska vara att ”samverkan mellan elever med och utan utvecklingsstörning skall öka”.

Begreppet "integrering" är mångfacetterat och omtvistat. Vissa forskare talar om fysisk, funktionell, social och samhällelig integrering (Skolverkets rapport "I särskola eller i grundskola?" Karin Wahlström, 2002) eller segrerande respektive inkluderande integrering. I Unescos "Guidelines for Inclusion" (2005) används begreppet "inkludering" för det synsätt som kommer till uttryck där: inkludering är "ett dynamiskt tillvägagångssätt för att uttryckligen ta hänsyn till elevers mångfald och att inte betrakta individuella olikheter som problem, utan som möjligheter att berika lärandet." Unesco förklarar också integrering så här: "Begreppet **integrering** bygger på idén om två parallella system, ett allmänt system med aktiviteter för majoriteten av medborgare och ett annat med specialaktiviteter för dem som bedöms sakna förutsättningar att tillgodogöra sig aktiviteter tillsammans med andra" och begreppet inkludering så här: "I begreppet **inkludering** talas inte om två separata system utan om verksamheter som välkomnar alla." Eftersom det inte råder konsensus kring definitionen av begreppen integrering och inkludering används i denna rapport begreppet "integrering" då det är mer allmänt utbrett.

I de fall en elev som är mottagen i gymnasiesärskolan deltar i gymnasieskolans ordinarie verksamhet finns det inte tydligt reglerat vad som gäller. För grundsärskolans del är det fastslaget vad som gäller för en integrerad elev (grundskoleförordningen 4 kap 4 § och särskoleförordningen 6 kap 1 §), men för gymnasiesärskolan finns inget motsvarande lagrum.

Nedan anges några delar ur gymnasiesärskolans regelverk, som rapporten ofta hänvisar till.

Förordning 1994:74 om gymnasiesärskolan:

Målstyrning

1 kap Inledande bestämmelser

7§ "För varje kurs skall det finnas en kursplan. Av kursplanen skall framgå dels kursens mål, dels den kunskapsnivå som alla elever minst skall ha uppnått vid kursens slut."

Planering och tidsutlägg

8 § "Av 6 kap. 11 § skollagen (1985:1100) framgår att den minsta garanterade undervisningstiden är 3600 timmar. I timplaner finns riktvärden för undervisningens omfattning. /.../ "

9 § "Timplanerna får överskridas och underskridas beroende på hur mycket undervisning eleverna behöver för att uppnå de kunskapsmål som anges i respektive kursplan. Styrelsen för utbildningen bestämmer antalet timmar som skall gälla för en kurs. /.../ "

10 § "Styrelsen för utbildningen beslutar om fördelningen av undervisningstiden över läsåren."

Bedömning och betyg

7 kap Betyg mm

1 § ”Betyg skall sättas på varje avslutad kurs. Betyg skall dock inte sättas på verksamhetsträning. /.../ ”

3 § ”Betyg skall sättas av läraren. /.../ ”

4 § ”Det skall finnas betygskriterier för alla kurser som får finnas i gymnasiesärskolan. /.../ Betygskriterierna skall precisera vilka kunskaper enligt kursplanen som krävs för att få betyget Godkänt respektive Väl godkänt. /.../ ”

APU/yrkesträning/praktik

5 Kap Utbildningens innehåll

Nationella program/specialutformade program:

9 § ”Arbetsplatsförlagd utbildning skall förekomma på alla nationella och specialutformade program. /.../ Endast kurser i yrkesämnena får arbetsplatsförläggas. Den arbetsplatsförlagda utbildningen skall uppgå till minst 22 veckor. /.../ ”

Yrkesträning:

6 § ”För de elever som får yrkesträning skall, om rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta /.../ samt yrkesträning och praktik.”

Verksamhetsträning:

7 § ”För elever som får verksamhetsträning skall, om rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta /.../ Vidare bör praktik förekomma om rektorn bedömer att det är till gagn för eleven.”

Läroplanen för frivilliga skolformer, Lpf 94:

Särskolans uppdrag att förbereda för arbetslivet och vuxenlivet i allmänhet

1.3 SÄRSKILDA UPPGIFTER OCH MÅL FÖR OLIKA SKOLFORMER

”/.../ **Gymnasiesärskolan** /.../ skall utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid (1 kap 5 § skollagen).”

2.6 REKTORS ANSVAR

”/.../ Rektor har när det gäller **gymnasiesärskolan** dessutom ett ansvar för att

- varje elev ges stöd vid arbetsplatsförlagd utbildning och senare vid utslussning till arbetslivet”

RESULTAT/MÅLUPPFYLLELSE GYMNASIESÄRSKOLAN I STOCKHOLMS STAD

Utveckling inom gymnasiesärskolan i Stockholm sedan den senaste inspektionen

Gymnasiesärskolan inspekterades av Stockholms stad 2004. Bland de utvecklingsområden som lyftes fram märks följande:

Utbildningsmål:

Gymnasiesärskolorna bör tydliggöra de pedagogiska målen för verksamheten.

Nu: Ett visst arbete har påbörjats i denna riktning, men mycket arbete återstår.

Individuella utvecklingsplaner:

Individuella utvecklingsplaner (IUP) bör utvecklas till att i högre grad beskriva elevernas pedagogiska utveckling i förhållande till kursmålen.

Nu: Vid vår inspektion fann vi att IUP var ett välkänt planerings- och uppföljningsdokument bland såväl lärare som elever. I nationella program var kopplingen till kursmålen tydliga, medan denna koppling inte var särskilt framträdande inom yrkesträningen och verksamhetsträningen.

Bedömning och betygssättning, kurssystemet; styrdokument:

Personalen inom gymnasiesärskolan bör få ökad insikt i när och hur bedömning och betygssättning ska ske.

Nu: Ett visst arbete har påbörjats när det gäller information och diskussion hos personalen om målstyrning och om kurssystemet. Personalen efterlyser dock mycket mer kompetensutveckling inom detta område. Den löpande informationen till eleverna om kunskapsutvecklingen har förbättrats.

Samverkan:

Under förra inspektionen 2004 pågick en översyn av förvaltningens organisation. Man påpekade då behovet av att klargöra sarskoleenhetens roll liksom behovet av att skapa bättre samverkan mellan gymnasiesärskolorna.

Nu: Numera är sarskoleenheten nedlagd och viss oklarhet råder ute på skolorna om vem som i praktiken arbetar med samordning och utveckling av hela gymnasiesärskolan, då sarskoleenheten inte ersatts av någon annan tydlig organisationsstruktur där det framgår vem som har ansvaret att driva gymnasiesärskolefrågorna.

Personalutveckling:

En gemensam översyn av olika medarbetares kompetens och ansvarsområden bör göras som grund för att utveckla samarbetet mellan olika yrkesgrupper, till exempel lärare - assistenter. En översyn behöver också göras gällande personalens behov av stöd och kompetensutveckling genom exempelvis handledning.

Nu: Någon sådan gemensam översyn har inte gjorts ännu.

Del av helheten:

Det är angeläget att gymnasiesärskolorna är väl integrerade i de skolor de utgör en del av, vilket bör beaktas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Man bör noga värdera hur nära integrerade gymnasiesärskolans elever ska vara med gymnasieskolans elever.

Nu: I de fall gymnasiesärskolan ingår i det så kallade pilotprojektet där gymnasiesärskolan ingår i ett område, så ingår rektor för gymnasiesärskolan i ledningsgruppen. Denna omorganisation har just genomförts, och innebär att gymnasiesärskolan betraktas som en del i helheten vad gäller dokumentation i samband med kvalitetsredovisning och arbetsplan. Någon ytterligare plan för hur gymnasiesärskolan ska kunna bli en integrerad del av helheten har vi inte funnit, varken i den enskilda skolan eller på förvaltningen. I de gymnasiesärskolor som inte ingår i pilotprojektet anser personalen inte att gymnasiesärskolan betraktas som en del i helheten i anslutning till den skola där man har sina lokaler.

Resultat och måluppfyllelse inom de områden som omfattas av inspektionen.**Ledning, styrning och kvalitetsarbete**

De tre stora kommunala enheterna inom gymnasiesärskolan ingår i Stockholms stads pilotförsök med ny styrningsmodell. Det innebär att den som är verksamhetsansvarig för gymnasiesärskoleverksamheten har befattningen rektor. Gymnasiesärskolans rektor ingår i den stora gymnasieskolans ledningsgrupp tillsammans med andra rektorer som är ansvariga för olika gymnasieprogram under ledning av en samordningsrektor. Detta menar vi bidrar till att underlätta närmandet av gymnasiesärskolan till den övriga gymnasieskolan vilket är positivt, och det bidrar även till att förtydliga rektorernas ansvar för gymnasiesärskoleverksamheten. Vi anser att det är önskvärt att gymnasiesärskolorna och gymnasieskolorna i sina arbetsplaner diskuterar hur ett ökat samarbete mellan dessa skolformer ska ske. Gymnasiesärskolan har visserligen påbörjat ett arbete med att lämna det tidigare mer utbredda omsorgstänkandet och inrikta sig mer mot lärande, men detta arbete behöver få en

regjäl knuff framåt och vi tror att ökat samarbete med ungdomsgymnasiet är en av vägarna att gå när det gäller förtydligandet av kunskapsuppdraget.

Generellt sett bör gymnasiesärskolan stärka sitt kvalitetsarbete och i högre grad sträva efter att ta fram och sammanställa sina resultat samt ta fram sina mål på basis av en gemensam analys av de samlade resultaten. Vi anser att det är viktigt att göra det tillsammans med elever och personal för att öka och bredda underlaget för relevanta förslag till hur gymnasiesärskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas. På de skolor där vi sett exempel på gott kvalitetsarbete i gymnasiesärskolan har man också kommit längre i arbetet på väg från omsorg mot ökad pedagogisk verksamhet.

Även om ökad samverkan med gymnasieskolan är något mycket positivt, så bedömer vi att gymnasiesärskolan har behov av att lyfta fram skolformens speciella behov och pedagogik. Vi menar därför att det är viktigt att gymnasiesärskolan har en egen tydlig kvalitetsredovisning och arbetsplan för sin verksamhet. Annars finns det risk att skolformen kommer i skymundan i den stora skolans verksamhet. Vi anser att förvaltningen årligen bör ta fram en sammanställning av resultaten i denna skolform, samt förslag på förbättringar baserat på en analys av dessa resultat.

Särskilt på skolor som har integrerade gymnasiesärskoleelever i gymnasieskolan efterlyser personalen någon att vända sig till på utbildningsförvaltningen som har speciell kompetens när det gäller gymnasiesärskolan. Över huvud taget råder vid inspektionstillfället en viss vilshenhet vad gäller nämndens och utbildningsförvaltningens målsättning med gymnasiesärskolan som skolform, liksom funderingar om var och hur samordning och utveckling inom gymnasiesärskolan ska skötas. Vi menar att det vore önskvärt att tydliggöra målen för gymnasiesärskolan i stadens styrdokument, och sedan ta fram en plan för hur resultaten inom gymnasiesärskolan ska mätas och redovisas. Även gymnasieavdelningens organisatoriska styrmodell för gymnasiesärskolan behöver förtydligas och informeras om.

Rektornas pedagogiska ledarskap har enligt vår bedömning tydliggjorts inom det så kallade pilotprojektet, då det är en särskild rektor som har ansvaret för gymnasiesärskolan inom gymnasieområdet. Även personalen menar i våra intervjuer att rektors pedagogiska ledarskap har blivit tydligare. Vi menar ändå att rektors pedagogiska ledarskap generellt sett ytterligare måste stärkas för att inrikta gymnasiesärskolans uppdrag bort från omvårdnad fram emot ett tydligare pedagogiskt kunskapsuppdrag. Denna utveckling har visserligen påbörjats, men denna kulturändring kräver ännu fler insatser för att få genomslag.

Visst utvärderingsarbete förekommer på skolorna, men oftast sker det inte systematiskt och redovisas inte samlat för elever och personal. Samlad analys av kunskapsresultat förekommer nästan aldrig på skolorna.

Kvalitetsredovisningar skrivs oftast på skolnivå för de skolor som gymnasiesärskolan ingår i, men det finns sällan en systematisk redovisning över kunskapsresultat och andra resultat för de ingående gymnasiesärskolorna. I vissa

fall har resultat från Stockholm stads brukarenkät redovisats. Analys av kvaliteten saknas ofta, och kvalitetsredovisningen består i allmänhet huvudsakligen av endast en verksamhetsberättelse för läsåret.

Gymnasiesärskolorna bör få centralt stöd och hjälp med att ta fram relevanta kriterier för mätning och bedömning av hur de lyckas med sitt uppdrag. Idag saknas också en systematisk sammanställning på central nivå över resultaten inom gymnasiesärskolan.

Någon uppföljning på förvaltningsnivå görs inte av elevernas sysselsättningssituation efter gymnasiesärskolans slut vare sig på kortare eller lite längre sikt. Sådan uppföljning vore enligt vår mening värdefull för att man sammantaget ska kunna utvärdera de olika arbetsformerna och organisationen av gymnasiesärskolan.

Kunskaper, lärande och utveckling

Vi har under inspektionen mött mycket engagerad och kunnig personal inom gymnasiesärskolan, som är oerhört måna om sina elever. Vi har sett goda exempel, där skolan har gjort en tydlig plan över hur många timmar varje elev har fått varje år i de olika kurserna och hur mycket tid som återstår i de olika kurserna för varje skolår och där eleverna som föreskrivet får betyg efter avslutad kurs. Flera skolor har arbetat mycket med att försöka konkretisera kursplanemålen och att kommunicera dessa till elever och föräldrar. En del elever är mycket ojämna i sin begåvningsprofil och skulle med fördel kunna blanda kurser från olika nivåer inom gymnasiesärskolan, vilket inte alltid är möjligt idag. Det krävs för detta att kursmålen är tydligt beskrivna i de olika kurserna.

Det är svårt att bedöma hur gymnasiesärskolorna lyckas med sitt kunskapsuppdrag eftersom varken de enskilda skolorna eller utbildningsförvaltningen gör någon sammanställning av betygsresultaten.

Vi menar dock som också nämnts ovan att kunskapsuppdraget för gymnasiesärskolan behöver stärkas och förtydligas. I gymnasiesärskolans regelverk framgår tydligt att även denna skolform ska vara målstyrd, och att tydliga kursplanemål ska finnas för varje kurs som ska betygssättas. Enda undantaget är verksamhetsträningen, som har fem utvecklingsområden att arbeta inom och där inga betyg ska sättas utan där eleverna får omdömen istället.

Vi har sett flera exempel där skolan inte har tydliggjort för personal, elever och föräldrar hur många timmar en kurs ska ha eller över hur lång tid kursen sträcker sig, och där kursmålen är otydliga. Istället ser läraren hur många timmar per vecka han/hon har fått på sitt schema för undervisning i en kurs under innevarande läsår, och lägger upp innehållet därefter. Skolan måste kunna säkerställa och dokumentera att eleven får de kurser och den kurstid som eleven har rätt till. Kursen sträcker sig oftast över alla fyra åren, och betyg sätts därför i dessa fall först i sista årskursen. I vissa skolor får man betygsliknande omdömen kontinuerligt under de fyra åren, men i andra skolor kan det dröja till sista året

innan eleven får ett besked om betygsläget. I dessa fall arbetar man alltså inte alls målstyrt, utan eleven går till lektionen och får undervisning som har anknytning till kursen/ämnet men vet inte vilka mål man arbetar mot. I detta avseende måste gymnasiesärskolorna utveckla sitt pedagogiska uppdrag så att man följer skollagen.

Vi har noterat att gymnasiesärskolorna i Stockholms stad använder beteckningen IUP, individuell utvecklingsplan, som måldokument för varje elev. IUP är enligt skollagen grundskolans måldokument, som för gymnasieskolans del motsvaras av ISP, individuell studieplan. Planen utgör ett reellt nav i planeringen för varje elev inom gymnasiesärskolan enligt vår uppfattning, och vi har sett många goda exempel på sådana planer. Man kan möjligen överväga om kunskapsinriktningen inom gymnasiesärskolan skulle kunna tydliggöras ytterligare genom att använda den beteckning som är avsedd för gymnasieskolan, nämligen individuell studieplan. IUP följs upp varje termin i så gott som varje skola vi har besökt, vilket vi ser som mycket positivt. Någon skola benämner dock sin IUP individuell undervisningsplan.

Ett problemområde som lyftes fram vid några skolor är frågan om modersmålsundervisning. Man efterlyste vid vissa skolor en samordningsinsats centralt för att hjälpa till med att ordna modersmålsundervisningen rent praktiskt för de elever som har rätt till och behov av sådan. Skolorna saknar således tydlig information om hur detta ska arrangeras inom gymnasiesärskolan.

Gymnasiesärskolan har ett särskilt uppdrag att förbereda eleven för det kommande vuxenlivet, både vad gäller arbete/sysselsättning och fritid. Rektor för gymnasiesärskolan har även ett särskilt ansvar att slussa eleven vidare till arbete/sysselsättning efter utbildningens slut. Många skolor arbetar mycket målmedvetet och ihärdigt med detta, och ser arbetsplatsförlagd utbildning, APU/praktik som det viktigaste inslaget mot slutet av utbildningen. Dessa skolor avsätter särskilda resurser för att skaffa fram bra APU/praktik-platser och besöka eleven på APU:n/praktiken, och för att försöka se till så att eleven får prova på några olika arbetsplatser. Andra skolor satsar inte lika mycket på detta uppdrag och besöker inte eleverna på APU/praktik men ordnar snabbt en ny plats om praktiken inte lyckas. APU/praktik utgör en så viktig träning för dessa elever att vi menar att skolan måste prioritera detta arbete. Inom verksamhetsträningen förekommer oftast inte praktik, men inom yrkesträningen kan det förekomma och i nationella och specialutformade program finns föreskriven minimitid för APU. Vi har sett många fina exempel på skolor som arbetar mycket medvetet med att vidga elevernas vyer vad gäller sysselsättning på fritiden och annat som har mycket konkret bäring på vuxenlivet, till exempel vikten av goda hälso- och kostvanor, men vi har även sett skolor där man inte jobbar lika medvetet med detta.

Åtgärdsprogram finns vid de flesta skolor men utformas ibland endast i de fall skolan vill begära extra ekonomiska resurser. Gymnasiesärskolorna har endast i mycket begränsad utsträckning haft kontakt med förvaltningens skolstödsenhet som tillhör uppdragsavdelningen. Detta tror vi har flera orsaker, bland annat brist

på information om att denna enhet har specialistkompetens gällande särskolan. Även kostnadsfrågan spelar in här, då skolstödsenhetens verksamhet är intäktsfinansierad.

Bedömning och betygssättning

Många skolor har påbörjat ett arbete inom gymnasiesärskolan för att höja kompetensen inom området betygssättning och bedömning. Vid vårt inspektionsbesök uppgav många lärare att de har behov av att lära sig mer om detta för att de inte är så vana vid att tänka målstyrt när det gäller betyg och bedömning. Lärarna efterlyser mer diskussioner om dessa frågor med lärare på andra skolor med motsvarande program. En del lärare menar att betygsstegen är för få, och andra menar att det kanske inte är så meningsfullt att sätta betyg inom gymnasiesärskolan över huvud taget. Vi menar att ökad kompetensutveckling inom detta område för gymnasiesärskolan är viktig för att skapa förutsättningar för ett utökat arbete mot likvärdighet i betygssättningen inom gymnasiesärskolan.

Betyg och bedömning borde även lyftas fram tydligare i resultaten i kvalitetsredovisningen för gymnasiesärskolan för att tydliggöra det pedagogiska uppdraget. Betyg och bedömning är ett utvecklingsområde inom gymnasiesärskolan som även lyfts fram av Stockholms stads utbildningsnämnd. I VP 2010, nämndmål 2.2.3 Fler elever/studerande når målen för utbildningen; Obligatorisk särskola och gymnasiesärskola står: "Förvaltningen stödjer verksamhetsutveckling för elever mottagna i särskolan. Det påbörjade arbetet med gemensamma kravnivåer fortsätter för att utveckla kunskapsbedömning och kunskapsuppföljning. /.../" Detta nämndmål återfanns även i VP 2009. Vid vår inspektion kunde vi se att enskilda skolor arbetade med kursmål och betygskriterier, men något mer omfattande gemensamt arbete över skolgränserna förekommer inte. Gemensamt utarbetade kravnivåer för alla gymnasiesärskolor för att utveckla kunskapsbedömning och kunskapsuppföljning finns således inte ännu. Några gemensamma seminarier på detta tema har dock genomförts, så visst arbete har påbörjats.

Normer och värden

Eleverna trivs i gymnasiesärskolan, och de känner sig trygga. Det kan man utläsa i enkätresultaten i Stockholms stads skolundersökning för 2009, och det framkom även vid våra besök i intervjuerna med elever och personal. Det finns oftast gott om vuxna som kan hjälpa till när det råkar uppstå problemsituationer, både i klassrummet och på rasterna. På så gott som alla gymnasiesärskolor bedrivs ett gott och organiserat arbete för att skapa god stämning och arbetsro både på lektioner och under raster. En del elever på gymnasiesärskolans nationella program är mycket upprörda över begreppet "sär" som de menar är diskriminerande. De har tagit upp det på klassråd och talat med sin rektor om hur

de avskyr detta begrepp, och i inspektionsintervjuer bad de oss att vidarebefordra deras synpunkter i inspektionsrapporten.

Ingen skola som vi besökte hade någon plan för hur man ville öka samverkan mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan, varken för eleverna eller för personalen, även om skolformerna fanns i samma byggnad. Vi menar att det är viktigt att skolorna har en plan för detta, så att integreringen mellan skolformerna sträcker sig längre än till enbart placering i samma byggnad.

Planer mot diskriminering och kränkande behandling

Planer mot diskriminering och kränkande behandling finns på alla enheter. De är dock inte alltid publicerade på skolans hemsida och är i olika utsträckning kända av eleverna. De flesta skolorna involverar inte heller eleverna när de tar fram sina planer mot diskriminering och kränkande behandling. Kista gymnasiesärskola gör dock det på ett mycket systematiskt sätt där eleverna i undervisningen tar upp dessa frågor till diskussion. Endast en av skolorna, Stadsmissionen, har en fullt ut redovisad kartläggning av förekomsten av kränkningar och trakasserier. Det främjande arbetet, som enligt Skolverkets allmänna råd och kommentarer ska riktas mot alla och vara en naturlig del i det vardagliga arbetet, fungerar enligt vår bedömning bra på skolorna och är i så gott som alla likabehandlingsplaner utförligt beskrivet. Däremot är det förebyggande arbetet, som endast ska omfatta "områden som i en kartläggning av verksamheten identifieras som riskfaktorer", mindre utvecklat och beskrivet på skolorna, vilket är en följd av att kartläggningarna fattas. Man är dock bättre på att beskriva det åtgärdande arbetet, som omfattar åtgärder efter det att något inträffat som också dokumenteras.

Endast två av skolorna har en särskild plan för gymnasiesärskolan som beskriver situationen för dess elever. Gymnasiesärskolan ingår alltså oftast i den större skolans plan vilket gör att situationen för eleverna i gymnasiesärskolan inte finns beskriven vilket vi anser vara en svaghet. Eleverna i verksamhetsträningen har inte alltid själva förmåga att på sedvanligt sätt uttrycka sina åsikter eller känslor. Här blir därför normer och värden hos personalgruppen en särskilt viktig uppgift för skolledningen att lyfta fram.

Helhetsbild av gymnasiesärskolan i Stockholms stads skolundersökning 2009

Resultatet för alla skolorna sammantaget visar att eleverna är mest nöjda med lärarnas sätt att vara mot dem. På tredje plats kommer trivseln i skolan tätt följt av faktorer som städ och hjälp från elevhälsoteam och lärare. Eleverna är minst nöjda med skolmaten samt lugnet och arbetsron i klassen. De är inte heller så nöjda med lokaler, läroböcker/studiematerial, information om vad som händer i skolan samt vad man ska göra på lektionerna.

Så här tycker eleverna om sin gymnasiesärskola!⁴

Helhetsomdöme; Hur nöjd är du på det hela taget med din skola?

	Lindeparken	S:t Erik	Sthlms RH	Kista	Årsta gård/Helenedal/Martinskolan
Mycket nöjd	54	31	64	25	64
Ganska nöjd	30	46	21	49	36
Varken eller	10	12	7	7	0
Ganska missnöjd	1	5	7	12	0
Mycket missnöjd	4	5	0	2	3
Vet inte	0	0	0	2	0
Ej svar	1	1	0	4	0
	100	100	100	100	100

Lugn och arbetsro i klassen i procent.

	Lindeparken	S:t Erik	Sthlms RH	Kista	Årsta gård/Martinskolan
Bra	54	48	79	37	57
Varken eller	30	36	21	39	7
Dåligt	14	13	0	16	7
Vet inte	0	0	0	0	14
Ej svar	3	2	0	9	14
	100	100	100	100	100

⁴ Skolundersökning 2009, Gymnasiesärskolan, Stockholms stads Utrednings- och Statistikkontor AB

SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Eleverna på de olika gymnasiesärskolorna i Stockholms stad får en utbildning som inte till alla delar är av god och likvärdig kvalitet. Kvaliteten är hög främst när det gäller stämning och trivsel. Trots att eleverna trivs så är det förhållandevis många som dock inte är nöjda med arbetsron på lektionerna. De elever som går på nationellt program är efter vad som framkom vid intervjuer mer missnöjda med sin situation i sin helhet än de andra. Deras ökade självinsikt kan spela in, liksom det faktum att de ibland gränsar till att kunna gå i gymnasieskolan och på så sätt i högre grad än elever på verksamhetsutbildning och yrkesutbildning är medvetna om sin funktionsnedsättning och dess konsekvenser.

Ur flera andra aspekter är inte utbildningen likvärdig för alla elever inom gymnasiesärskolan i Stockholm. Många skolor är som tidigare nämnts inte tydliga med kunskapsuppdraget i gymnasiesärskolan, vilket gör att kvaliteten blir skiftande och på vissa ställen är mer inriktad på omsorg än på att för varje elev ta fasta på individens potential och förmåga till maximal utveckling. Även styrdokumentet på nationell nivå är till viss del otydliga när det gäller att beskriva kunskapsuppdraget.

När en gymnasiesärskola har goda kunskaper om skolformen och god kontroll på regelverket som den också tillämpar, så blir också kvaliteten bättre inom de flesta av läroplanens målområden såsom kunskaper och lärande, normer och värden, bedömning och betyg och förberedelse för vuxenlivet. Vi har funnit ett starkt samband mellan kunskap om regelverket och god kvalitet i de inspekterade gymnasiesärskolorna.

De skolor som är bäst på att sätta betyg enligt förordning och kursplaner och är bäst när det gäller information och återkoppling till eleverna har också de lärare som utövar det bästa ledarskapet. Där har man också utbredda diskussioner om kunskap och kunskapskvaliteter i förhållande till kursmål. Till det kommer också en engagerad ledning för skolan som är synlig och har en god och förtroendefull kommunikation med lärare och elever. Däremot kan vi inte se att storleken på skolan har någon betydelse, och inte heller om det är en fristående eller kommunal skola.

Vi har konstaterat att elever som går individintegrerade i skolor där det också finns mycket få eller inga andra gymnasiesärskoleelever mer sällan får en utbildning utformad i enlighet med gällande regelverk. Dessa elever är dock i dagsläget ytterst få till antalet.

Det finns bra och mindre bra skolor inom båda driftsformerna, kommunala och fristående. I den lägre änden av kvalitetsskalan finns de skolor där man i mindre grad tillämpar regelverket. I de skolorna är det enligt vår bedömning troligt att eleverna lär sig mindre. Skolorna har i varje fall inte dokumenterat om eleverna lär sig och vad de lär sig. Därmed inte sagt att eleverna inte har det bra och trivs på dessa skolor; det gör de på de flesta av dem. Men det går alltså inte att fullt ut fastslå om skolan fullgör sitt kunskapsuppdrag på dessa skolor så att eleverna har full möjlighet att nå sin utvecklingspotential.

Kunskapsuppgdraget och målen för gymnasiesärskolan i Stockholms stad lyfts inte fram i kvalitetsredovisningar på vare sig skolnivå, avdelningsnivå eller förvaltningsnivå. Detta minskar överlag kunskapen om vilka resultat som nås och vilka åtgärder som bör vidtas för ökad måluppfyllelse på alla nivåer. Inte heller i utbildningsnämndens verksamhetsplan behandlas gymnasiesärskolan mer än marginellt. Detta gör också att en central uppföljning av målen för gymnasiesärskolan blir svår att göra. Det finns således ingen riktig helhetsbild av hur det går för eleverna i gymnasiesärskolan. Tydliga nämndmål för gymnasiesärskolan och gemensamt överenskomna indikatorer på vad som mäter kvalitet inom gymnasiesärskolan i Stockholm saknas och sedvanliga indikatorer som exempelvis nationella prov är inte tillämpbara för gymnasiesärskolan. Denna grupp elever som ofta redan är marginaliserade riskerar därigenom enligt vår bedömning att åsidosättas ytterligare.

Arbetet för att tydliggöra och utveckla en hög och jämn kvalitet på denna skolform inom Stockholm riskerar också att försvåras eftersom det enligt vår bedömning inte är tydligt vem som är ansvarig på förvaltningsnivå för att aktivt driva utvecklingsfrågorna för denna skolform för de kommunala och, vilket borde vara möjligt, även för de fristående gymnasiesärskolorna. Det finns heller ingen samlad expertis eller instans som är känd för skolorna att vända sig till för att få svar på specifika frågor om gymnasiesärskolan. Detta behövs särskilt för de skolor som endast har integrerade elever och där kunskapen om skolformen är bristfällig.

En av tankarna bakom att man tidigare la ner sarskoleenheten på utbildningsförvaltningen var att tydligare gå mot en utveckling där fler och fler elever går individintegrerade i gymnasieskolan. Fördelen med individintegreringen skulle vara bland annat att eleverna inte skiljs ut och nivågrupperas. Istället skulle de finnas i ett socialt och kunskapsmässigt sammanhang som stigmatiserar i mindre grad, och som skulle innebära högre förväntningar och därmed ökade möjligheter till utveckling för eleverna. De som inte önskar det slipper också gå i en skola eller skoldel benämnd "sär", utan går i en vanlig klass men följer gymnasiesärskolans kursplan. Denna decentralisering och ökade integrering gör dock inte att man kan avvara en samlad kompetens och utvecklingsresurs inom området. Tvärtom, det gör detta än mer nödvändigt än förut, eftersom det har visat sig att personal på de gymnasieskolor där man integrerar gymnasiesärskoleeleverna inte har tillräcklig kunskap och kompetens inom gymnasiesärskolans frågeställningar och regelverk sedan tidigare. Dessutom kräver dessa elever kräver andra förutsättningar och i många delar ett annat förhållningssätt från omgivningen för att kunna nå sina mål. Först då kan man nå verklig inkludering.

En viktig uppgift för gymnasiesärskolan är att förbereda för vuxenlivet på de olika sätt som står till buds. Det här arbetar skolorna olika bra med. Flera av kurserna inom gymnasiesärskolan har som mål att ge eleverna kunskaper för att klara den egna servicen som exempelvis matlagning och tvätt, och på så sätt i framtiden nå en maximal självständighet och minimera behovet av hjälp för varje individ. De flesta skolor har också bra APU/praktik på arbetsplatser, dagliga verksamheter,

skolföretag inom ramen för Ung företagsamhet eller verksamheter som fungerar som serviceorgan för den egna skolan. Skolpersonalen upplever dock ofta att samhället utanför skolan inte i tillräckligt hög grad lever upp till att möta elevernas behov av att vidareutveckla och få användning av lärdomarna från gymnasiesärskolan senare i livet. Företag anställer sällan unga människor med funktionsnedsättningar och Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade i Stockholm kan sällan ge någon hjälp.

Vi har också noterat att det i Stockholm saknas utbildningsalternativ på gymnasiesärnivå för elever med vissa tilläggshandikapp, som exempelvis dövhet.

I utbildningsnämndens verksamhetsplaner från de senaste åren framgår tydligt att nämndens viljeinriktning är att fler elever mottagna i gymnasiesärskolan ska integreras i gymnasieskolan och att fler program inom gymnasiesärskolan ska erbjudas på fler skolor. Att de i nuläget individintegrerade eleverna (se sidan 67) inte får en utbildning i enlighet med regelverket tyder på att det på gymnasieskolorna saknas kunskaper om gymnasiesärskolan. För att förverkliga nämndens viljeinriktning och också få en rättssäkerhet beträffande elevernas skolgång måste det säkerställas att alla de skolor som ska ta emot gymnasiesärskoleelever har kunskaper om gymnasiesärskolans regelverk och pedagogik samt vad som krävs i form av organisation och förhållningssätt för att just dessa elever ska nå sina mål.

Slutsatsen blir att den gymnasiesärskola som erbjuds i Stockholm brister i likvärdighet. Man kan alltså inte säga att de elever som går i gymnasiesärskola i Stockholm garanterat får en bra utbildning.

UTVECKLINGSSOMRÅDEN

Säkerställande av likvärdig utbildning

Utbildningsförvaltningen bör intensifiera arbetet med att säkerställa att utbildningen på de olika gymnasiesärskolorna är likvärdig. Detta gäller både mellan de olika gymnasiesärskolorna och inom de olika enheterna. Man bör finna former för att säkerställa att varje elev får den utbildning han/hon har rätt till, både vad gäller kursinnehåll och undervisningstid.

Från omvårdnad till kunskapsuppdrag

Gymnasiesärskolans kunskapsuppdrag bör tydliggöras ytterligare, och personalen bör få en omfattande kompetensutveckling i dessa frågor med möjlighet till reflektion, såväl sinsemellan inom gymnasiesärskoleenheten, inom förvaltningens samtliga gymnasiesärskoleenheter som tillsammans med lärare på gymnasieskolan inom det egna skolområdet.

Tydligare mål och kvalitetsindikatorer för gymnasiesärskolan

Utbildningsnämnden bör fastställa en viljeinriktning med tydligare mål för gymnasiesärskolan. Nuvarande mål för gymnasieskolan med exempelvis betygsresultat i nationella prov är inte alltid tillämpliga inom gymnasiesärskolan. Idag finns ingen heltäckande bild av hur gymnasiesärskolan lyckas med sitt uppdrag, eftersom det saknas indikatorer, relevanta kvalitetsmått och en kvalitetsredovisning för den kommunala gymnasiesärskolan.

Integrerade elever

Stockholms stad bör utarbeta en plan för hur arbetet med integrering av elever inom gymnasiesärskolan ska gå till. I de fall Stockholms stads gymnasieskolor tar emot individintegrerade gymnasiesärskoleelever måste förvaltningen säkerställa att mottagande skola har kunskap om gymnasiesärskolans regelverk så att eleven får den gymnasiesärskoleutbildning han/hon har rätt till.

Tydligare central organisation och specialistkompetens för gymnasiesärskolan

Förvaltningens centrala organisation och ansvarsområden bör klargöras i organisationen vad gäller ansvar för samordning, utveckling, programutbud och pedagogiskt stöd för gymnasiesärskolan. Det bör finnas god specialistkompetens om särskolan på utbildningsförvaltningen. Förvaltningen bör säkerställa att alla skolor, såväl gymnasiesärskolor som gymnasieskolor med individintegrerade elever, har god kännedom om och tillgång till denna stödfunktion.

Betygssättning och bedömning

Det arbete som påbörjats såväl centralt som lokalt rörande betygssättning i gymnasiesärskolan bör intensifieras. Utarbetande av gemensamma kravnivåer för betygen inom gymnasiesärskolan som skulle tas fram enligt beslut i VP 2009 och VP 2010 bör prioriteras.

Förberedelse för vuxenlivet

Gymnasiesärskolan har en mycket viktig uppgift att förbereda sina ungdomar för vuxenlivet, såväl arbete och studier som fritid och boende. Erfarenhetsutbyte bör initieras mellan gymnasiesärskolorna för att säkerställa att varje skola prioriterar denna uppgift så att alla elever i gymnasiesärskolan är så väl rustade som möjligt att möta vuxenlivet.

Plan för samverkan

Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska närma sig varandra enligt de intentioner som finns i utbildningsnämndens verksamhetsplan. Det bör därför upprättas en plan på varje skola för hur detta ska gå till, där varje skolas speciella förutsättningar beaktas.